

Tuboly Ádám Tamás

Price arról, hogy több a metafizikus, mint a hajléktalan*

A *metafizika* a filozófiának (legalábbis az analitikus tradíciónak) az az ága, amely azt vizsgálja, hogy milyen típusú entitások léteznek, mi ezek természete, és hogyan kapcsolódnak egymáshoz a világ legáltalánosabb és végső struktúrájába illeszkedve. Vagyis, aki metafizikai kérdésekkel foglalkozik, annak két előfeltevéssel kell élnie: (a) a világ rendelkezik egy végső, tőlünk független struktúrával, illetve (b) ezt a struktúra elérhető a számunkra. Ezzel szemben az ún. *metametafizika* (a filozófia egy fiatal ága) sokkal inkább a metafizika lehetőségeire, alapjaira, módszereire kérdez rá, arra, hogy miképp lehet metafizikát művelni.¹

Az I. és II. részben a metafizika és a metametafizika bizonyos kérdéseit kerülnek terítékre Huw Price, „Metaphysics after Carnap: The Ghost Who walks?”² című tanulmányának kereteibe ágyazva, a III. részben pedig, figyelembe véve a tanulságokat, megpróbálok felállítani két lehetséges opciót a metafizikusok számára.

Price tanulmánya a következő gondolat kísérettel kezdődik. Képzeljünk el egy amerikai filozófust, amint 1950-ben egy dugó közepette elalszik a kocsijában, majd ugyanott ébred hatvan évvel később. Nevezzük ezt a filozófust Carnap*-nak. Hétköznapi esetben az döbbeneténél meg emberünket, hogy koldusok tömkelegével és hihetetlen mennyiségű kávéválasztékkal találja magát szembe. Ám Carnap*, filozófushoz hű módon, ezekkel mit sem törődik, pusztán egy kérdése van: ‘Pokolba a kéregetőkkel és a kávékkal, hogy állunk a metafizikával?’

Meglepődve tapasztalná, hogy a különféle ontológiai (vagyis kimondottan a létezőkre vonatkozó kérdéseket tisztázó) pozíciók száma szinte meghaladja a kávéfajtákét, illetve, hogy több a metafizikus, mint a hajléktalan. Ha megkérdezné, hogy ez mégis, hogy történhetett meg – hiszen a század közepén az utolsókat rúgta a metafizika –, akkor Price szerint sokan Quine-t említenék, mint azt a filozófust, aki egy életmentő transzfúzióval megmentette a metafizikát.

Price mellett érvel – Quine³, illetve Carnap⁴ tanulmányaira támaszkodva –, hogy a metafizika ma is annyira halott, de legalábbis értékvesztett, mint Carnap idejében. Vagyis Quine hírhedt tanulmányai, nem hogy ellenérvet nyújtottak volna Carnap felfogásával szemben a metafizikát illetően, sokkal inkább megerősítették azt, s habár más utakon indultak el, mindketten hasonló konklúzióra jutottak a metafizikát illetően.

* Köszönettel tartozom Kocsis Lászlónak és Mendly Miklósnak a számos hasznos diszkusszióért, amik segítséget nyújtottak a végleges tanulmány elkészítésében. A tanulmány korábbi változata elhangzott a Huw Price könyvének megjelenése alkalmából „Analitikus pragmatizmus” címmel tartott konferencián, Pécs, 2011. május 9.

¹ A metafizika természetének és főbb kérdéseinek átfogó bemutatásáért lásd HUORANSZKI, Ferenc: *Modern metafizika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2001., illetve TÖZSÉR, János: *Metafizika*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2009.

² PRICE, Huw: *Metaphysics after Carnap – The Ghost who walks?* in: CHALMERS, D. – és mások: *Metametaphysics, New Essays on the Foundations of Ontology*, Clarendon Press, Oxford, 2009. 320-347. o.

³ QUINE, Willard v. O.: *Arról, hogy mi van*, ford. Eszes Boldizsár. in: QUINE, Willard v. O.: *A tapasztalattól a tudományig*. Osiris Kiadó, 2002. 115-135. o.; illetve QUINE, Willard v. O.: *Az empirizmus két dogmája*, ford. Szabó István. in: FORRAI G. – SZEGEDI P.: *Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény*, Aron Kiadó, Budapest, 1999. 131-151. o.

⁴ CARNAP, Rudolf: *Empirizmus, szemantika és ontológia*, in: COPI, Irving M. – GOULD, James A.: *Kortárs-tanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről*. Gondolat, Budapest, 1985. 297-324. o.

I. Carnap: Ontológiai pluralizmus és metafizikai deflacionizmus?

Annak tisztázása érdekében, hogy mit érthetünk a fejezet címén, némileg távolabbról kell elindulnunk. Carnap annak bemutatása érdekében, hogy a metafizika egy tévedésen nyugszik, bevezeti a *nyelvi keret* fogalmát. A nyelvi keret egy olyan szabályrendszer, ami a benne található kifejezések közti viszonyokat szabályozza, amiben a megfelelő szemantikai szabályok alapján interpretáljuk a kifejezéseket, és rendelünk igazságértéket a mondatokhoz. Nyelvi keretnek tekinthetjük például a számok nyelvi keretét (matematika), illetve az ún. dolog-nyelvet [thing-language], amiben a hétköznapi fizikai tárgyakról beszélünk. Fontos, hogy Carnap szerint a keretek elfogadása bizonyos speciális ontológiai elköteleződéseket⁵ és módszereket von maga után; így, ha azt kérdezzük, hogy ‘Vannak-e *F*-ek?’, a kérdést legalább háromféleképp érthetjük:

- (1) internális kérdésként,
- (2) faktuális-externális kérdésként,
- (3) pragmatikus-externális kérdésként.⁶

(1) esetében, ha azt kérdezzük, hogy vannak-e fizikai tárgyak, illetve számok, akkor ezek az internális kérdések vagy tapasztalati úton dönthetők el (fizikai tárgyak esetében) a kereten belül, vagy logikai műveletek segítségével (számok esetében); ám ebben az értelemben Carnap szerint a rájuk adott válaszok triviálisak és analitikusak.⁷ Az analitikusságot Quine óta kétségbe szokás vonni (erre később visszatérek), mindenesetre Price amelletts teszi le a voksát, hogy ebben az elképzelésben az analitikus/szintetikus distinkciót el is hagyhatjuk. Ennek ellenére, ha azt kérdezzük, hogy ‘Vannak-e számok?’, akkor a válasz triviális: vannak. Az ‘Öt egy szám’ mondatból (ez a keret egy állítása) logikailag következik, hogy ‘Van egy olyan *x*, hogy *x* egy szám’. Tehát a ‘Vannak-e *F*-ek?’ kérdésre adandó válasz az adott nyelvi keret igaznak elfogadott állításaitól függ, azokból következik.

A (2)-es jellegű kérdés némiképp eltérő: nem az a kérdés, hogy ‘Vannak-e *F*-ek?’, hanem az, hogy ‘*Valóban* vannak-e *F*-ek?’, azaz ‘*Valóban* léteznek-e fizikai tárgyak és számok?’, így pedig a meghatározásunk alapján metafizikai kérdésekhez jutunk. Mondhatjuk, hogy ezeket a nyelvi keret bevezetése előtt kell feltenni, és csak akkor vezethető be az adott keret, ha az ontológiai kérdésre afirmatív válasz érkezik. Ám Carnap szerint, mivel a keret állításai nem köteleznek el minket ontológiai értelemben a külvilágot illetően, az ontológiai igazoltság előzetes elvárása sem jogos. Azt is mondhatnánk az internális kérdések fényében, hogy ilyen kérdéseket a kereten belül ritkán tesznek fel, vagy talán sohasem (ahogy a matematikus sem az állításai által posztulált entitások valóságosságát vizsgálja), így ezek olyan metafizikai kérdések, amelyek se nem triviálisak, se nem analitikusak, és amelyek Carnap szerint egyszerűen hibásak (kognitív tartalom nélküliek). Mindez azonban a metafizika szerepének

⁵ Ha az *x* típusú entitások mellett ontológiai értelemben elköteleződünk, akkor az azt jelenti, hogy az *x* típusú entitások létezését állítjuk. Ha például elektronok mellett köteleződünk el ontológiai értelemben, akkor azt állítjuk, hogy *léteznek* elektronok. A kérdés Quine kapcsán újra előkerül a II. részben.

⁶ Matti Eklund elnevezései, lásd EKLUND, Matti (2009). *Carnap and Ontological Pluralism*, in: CHALMERS, D. – és mások: *Metametaphysics*, Clarendon Press, Oxford, 2009. 131-156. o.

⁷ Analitikus alatt azt kell érteni, hogy egy állítás igazsága pusztán az állításban foglalt kifejezések jelentése által eldönthető (ami pedig a keret által meghatározott). Ezzel szemben egy állítás akkor szintetikus, ha az igazsága nem dönthető el pusztán a kifejezések jelentése által, bizonyos értelemben ‘ki kell tekintenünk a világba’. Például az, hogy ‘Minden aggregény nőtlen’ analitikus, míg az, hogy ‘Magyarország évi átlagos csapadékmennyisége 500-1000 mm’ egy szintetikus állítás.

egy erőteljes elértéktelenedésével jár együtt, így ezt a pozíciót nevezhetjük *metafizikai deflácionizmusnak*.

A (3)-as kérdéstípus arra vonatkozik, hogy “Érdemes-e elfogadnunk ezt és ezt a keretet?”, és valójában Carnap szerint ez az egyetlen értelmes externális kérdés. Vagyis az, hogy ‘Vannak-e *F*-ek?’, egyszerűen úgy értendő, mint érdemes-e, hasznos-e számunkra elfogadni az *F*-ekre vonatkozó nyelvi keretet, ez pedig egy pragmatikus döntés kérdése, következésképpen nem ontológiai állítások igazságán és hamisságán alapul.

Egy példával talán még szemléletesebbé tehető ez a három kérdés. Vegyük a dolgok világát, s a rájuk vonatkozó dolog-nyelvet. Legyen a kérdés a következő:

(4) Vannak-e tárgyak?

Az internális kérdés esetében azt kell megvizsgálnunk, hogy a dolog nyelvben igazként áll-e elő a ‘Vannak tárgyak’ állítás. Vagyis, ha a keretben a megfelelő szabályok alapján igazként áll elő például az az állítás, hogy ‘Az asztal egy tárgy’, akkor ebből a megfelelő lépéseket megtéve arra jutunk, hogy ‘Van egy olyan *x*, hogy *x* egy tárgy’, tehát vannak tárgyak.

A faktuális-externális kérdés arra utal, hogy a ‘Vannak tárgyak’ állítás elfogadása (realista álláspont) vagy tagadása (antirealista álláspont) nem a nyelvi keret igaz mondataitól függ, hanem sokkal inkább attól, hogy egy nyelv és elme független értelemben *valóban* vannak-e tárgyak. Ebben az értelemben pedig Carnap szerint eldönthetetlen módon folyik a vita a felek közt már évszázadok óta.

Végül a pragmatikus-externális kérdés esetében szintén nem érdekes, hogy aktuálisan mely állítások állnak elő igazként; a kérdés itt csupán arra vonatkozik, hogy vajon pragmatikus-e számunkra elfogadni egy olyan nyelvet, amiben tárgyról beszélhetünk, vagy épp egy olyan nyelvet kellene elfogadnunk, ami az érzéki tapasztalatokra helyezi a hangsúlyt, és ahol a tárgyak szerepét mondjuk fenomének veszik át.

Ezek fényében meghatározhatjuk Carnap *pluralizmusát*. Ha az ontológiai pluralizmust egy erős értelemben úgy értenénk, mint ami a világ alapvető bútorzatáról kíván mondani valamit, akkor feltehetően rossz úton járnánk. Hiszen mind a realizmus, mind az antirealizmus egy metafizikai pozíció, így az olyan faktuális-externális kérdések, hogy mik a valódi létezők, és milyen opciót választunk a külső világ entitásai kapcsán, pseudo-kérdések. Talán közelebb kerülünk Carnap felfogásához, ha azt mondjuk, hogy Carnap a különféle nyelvi keretekben található ontológiai elköteleződésekkel illetően pluralista. Azonban a fő hangsúly itt is a nyelvi kereten lesz. Price a következőket mondja erről:

[...] az az elgondolás a kulcs ahhoz, hogy Carnap miképp helyezi el az absztrakt entitásokat, hogy az a keret, ami bevezeti az ilyen entításokról való beszédet különböző pragmatikus célokat szolgálhat ahhoz a kerethez képest, ami a fizikai tárgyról való beszédet vezeti be – és ez csak akkor lehet így, ha van olyan értelem, melyben a két keret “más feladatot lát el”.⁸

Tovább finomítva a képet azt mondhatjuk, hogy Carnap (nyelvi) pluralizmusa két szinten operál:

(5) logikai-szintikai pluralizmus

(6) pragmatikai/funkcionális pluralizmus.

⁸ PRICE, Huw: *Metaphysics after Carnap*, i.m., 324. o. Fordítás tőlem.

Price azt állítja, hogy Carnap szerint a nyelv értelmesen felosztható olyan nyelvi keretekre, amelyek mindegyikéhez a kötött változók egy sajátos típusát, és a megfelelő egzisztenciális kvantort rendelhetjük; azaz a pluralizmus pusztán a logikai-szintaktikai szinten is képes megjelenni. Azonban a logikai szintaktika-pluralizmus a nyelv pragmatikai vagy funkcionális pluralizmusában gyökerezik, amely mellett sem Carnap, sem Price nem nyújt kielégítő érveket (a tárgyalt tanulmányokban).

II. Az ontológia *elquineolása*

Ha elfogadjuk Price megkülönböztetését Carnap pluralizmusának két szintjéről, akkor mondhatjuk, hogy Quine (5) ellen indított kétfrontos támadást, mely támadásokról az „Arról, hogy mi van”, illetve „Az empirizmus két dogmája” című tanulmányokban olvashatunk.

Ahogy korábban jeleztem, az internális és externális kérdések összekapcsolhatók az analitikus/szintetikus elképzeléssel, hiszen az internális kérdésekre adott válaszokat Carnap triviális, analitikus állításoknak tekinti. Az analitikusság fogalmával szemben felhozott Quine-i érvek alapján úgy tűnhet, hogy az internális kérdések is pusztán pragmatikai kérdésekké válnak, s ez által veszítenek kitüntetett szerepükből, helyzetükből. Ugyanis

[...] ostobaság határvonalat keresgélni szintetikus, azaz *a tapasztalat révén esetleges*, és olyan állítások között, amelyek analitikusak, azaz *érvényesek, bármi történések is*. Bármely kijelentést igaznak tarthatunk minden körülmények között, ha a rendszer egy másik részének megváltoztatása eléggé radikálisan történik. [...] fordítva is ez a helyzet: egyetlen állítás sem immúnis a revízióval szemben.⁹

Azaz, ha bármely állításunk, elméletünk újraértékelés tárgya lehet, akkor könnyen úgy tűnhet, hogy bizonyos tudományok kitüntetett és korábban nehezen megkérdőjelezhető státusza veszít az értékéből, és az, hogy céljaink eléréséhez a metafizikát vagy épp a fizikát választjuk, mindössze pragmatikai kérdés lesz, tekintve, hogy ezek alapján a tudomány és a metafizika közti különbség többé nem fajtabeli, mindössze fokozati. Ez pedig *prima facie* úgy tűnhet, hogy valóban egy transzfúzió a metafizika számára Carnap után, hiszen a metafizika egyenrangú vált a tudományokkal, egy szintre került velük. A következő fejezet elején látni fogjuk, hogy Price szerint ez miért nincs így.

A támadás másik frontja magát az egzisztenciális kvantort, és az ontológiai elköteleződéseket érinti, ennek fő forrása pedig az „Arról, hogy mi van”. E cikk tanulsága részben a következő állítás formájában fogalmazható meg: ‘lenni annyi, mint egy kötött változó értékének lenni’. Ez a szlogen korántsem a létezés metafizikai/ontológiai értelmét ragadja meg azt állítva, hogy a létezés nem más, mint egy változó értékének levés, sokkal inkább arra világít rá, hogy ontológiailag elkötelezni magunkat nem több annál, mint egy entitás létét állítani. Egy ilyen ontológiai állítás egy egzisztenciális kvantifikált mondatot eredményez, melynek formája ‘ $\exists xFx$ ’, s amely igazságához legalább egy olyan *f* dolog szükséges, amely igazzá teszi az ‘*Fx*’ formulát.

E módszer előnye abban áll, hogy a metafizikai vitákban elfoglalt realista és antirealista pozíciók védelmezői képessé válnak úgy megfogalmazni egymás álláspontját, hogy azzal ne essenek bele a ‘nem-létező régi platóni problémájába’. Hiszen azt állítani, hogy ‘számok/kentaurok nem léteznek’ úgy tűnik, amellet kötelezne el minket, hogy valamilyen módon mégiscsak léteznek számok és kentaurok, különben miképp tudnánk róluk beszélni, valamit

⁹ QUINE, Willard v. O.: *Az empirizmus két dogmája*, i.m., 148. o. *Kiemelés tőlem.*

állítani. Ebben a felfogásban a tárgyi referencia terhét a nevek és a leírások viselik, vagyis bármit is állítunk róluk, létezniük kell, hogy amit állítunk róluk, az igaz lehessen. Azonban Quine megmutatta, hogy miképp alakíthatjuk át a neveket leírásokká, majd miképp eliminálhatjuk e leírásokat a Russell-i eljárás¹⁰ segítségével, hogy ezek után a tárgyi referencia terhét a kötött változók vegyék át. Vagyis a gyanúsnak ítélt neveket *elquineolhatjuk*, majd az eredményül kapott leírásokat *russellizálhatjuk*.

Ám ez a módszer nem mond semmit arról, hogy mi létezik, sem pedig arról, hogy mi a létezők végső természete. Quine is utal rá, hogy az ontológiai elköteleződés kritériuma nem arra vonatkozik, hogy mi létezik (nem a létezésről szól ebben az értelemben), hanem azt mondja meg, hogy az elméletek miről mondják azt, hogy létezik, mi mellett köteleződnek el; ebben az értelemben pedig inkább módszertani megjegyzés, nem pedig a létezés egy szubsztantív elmélete.

A két tanulmány következményeit kombinálva mondhatjuk Price nyomán, hogy Quine egy kitüntetett egzisztenciális kvantorral dolgozik. Ami ennek a kvantornak a hatókörébe esik, ami felett kvantifikálunk, azt ismerjük el az ontológiánk elemeként, annak létezése mellett köteleződünk el. Mivel Quine szerint – az analitikus/szintetikus distinkció feloldása miatt – az internális és externális kérdések egyaránt pragmatikai jellegűek, vagyis egyként kezelhetők, az ontológiánkat pedig az egzisztenciális kvantor hatóköre szabályozza, valóban elfogadhatjuk azt, hogy egy kitüntetett kvantorral dolgozunk, vagyis minden ontológiai kérdést internális kérdésként kezelhetünk egy nagy kereten belül.

Azonban ezek fényében Price szerint két dolgot mindenképp meg kell jegyeznünk (5) és (6) kapcsán. Habár Carnap bizonyos értelemben tartja (5)-öt, Quine pedig elveti, ez korántsem az összes elfoglalható pozíció az egzisztenciális kvantor természetét illetően. Ennek bemutatása érdekében Price Gilbert Ryle következő elképzelését vezeti be.¹¹

Vegyük az emelkedés [rise] fogalmát. Az emelkedésnek van egy központi jelentése, amely egy mennyiség időbeli növekedésére utal. Azonban az ‘emelkedik a vízszint’, az ‘emelkedik a hangulat’, és az ‘emelkedik az átlagos halálozási életkor’ kifejezésekben az ‘emelkedik’ némiképp eltérő értelemben szerepel. Ennek oka, hogy a három kifejezés (vízszint, hangulat, átlagos halálozási életkor) eltérő logikai kategóriába tartozik, mások a nyelvi funkcióik, így annak ellenére, hogy az ‘emelkedik’ rendelkezik egy központi jelentéssel, másképp emelkedik a hangulat és a vízszint.

Price szerint ez alapján úgy tűnik, hogy Ryle valami hasonlót mondhatna a ‘létezés’ kapcsán is. Ez szintén rendelkezik egy központi jelentéssel, mely az egzisztenciális kvantorhoz kötődik (vagyis Ryle tagadhatná (5)-öt, és valami egészen hasonlót mondhatna, mint Quine). Azonban különböző kategóriába tartozó kifejezésekkel összefűzve olyan furcsa konjunkciókat kapunk, mint ‘Léteznek hitek és léteznek kövek.’ A különbség ott lesz Quine és Ryle között, hogy míg Quine számára a hitek és a kövek *per se* lesznek fontosak, addig „Ryle funkcionális orientációja – az annak a kérdésnek szentelt figyelme, hogy egy nyelvi kategória milyen feladatot lát el – a hitekről és kövekről szóló beszéd funkciói között található különbségre fogja irányítani a figyelmünket; arra a témára, hogy mire való a kétféle beszéd,

¹⁰ Az eljárás részleteiért lásd RUSSELL, Bertrand: *A denotálásról*, ford. Simonyi András, Világosság, 2005/12, 5-16. o.

¹¹ Ezek az elgondolások a természetes nyelv aprólékos, ám szerteágazó filozófiai elemzésein alapulnak, a teljes Ryle-i képért lásd RYLE, Gilbert: *A szellem fogalma*, ford. Altrichter Ferenc, Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

nem pedig arra, hogy *miről* szólnak.”¹² Vagyis pontosan ugyanazt az egzisztenciális kvantort használjuk különböző funkcionális, pragmatikai és nyelvi célok érdekében.

Következésképp elfogadhatjuk Quine azon érveit, amelyek szerint egy kitüntetett egzisztenciális kvantorunk van, miközben fenntarthatjuk a nyelvi funkciók különbözőségét, pluralitását. Ezzel a lépéssel visszacsempésszük Carnap nyelvi keretének egy módosított, nem az analitikus/szintetikus distinkción alapuló fogalmát, ezzel biztosítva, hogy a metafizika állításairól továbbra is ‘kategóriahibaként’ beszélhessünk.¹³

Ami itt a problémát jelentheti az az, hogy Price ebben a tanulmányban adottnak veszi a nyelvi pluralizmust, a nyelvnek, mint többfunkciós eszköznek az elképzelését. Ugyanis, ha ezt elfogadjuk, akkor meglehetősen könnyed módon kerülhetjük el a referencia és reprezentáció kérdéseit – ezek pedig metafizikai kérdések. Ami fontos az az, hogy a nyelvi pluralizmus elfogadásával, Ryle felfogását alapul véve továbbra is védhetőnek tűnik Carnap lépése a nyelvi keretek bevezetésére, és ez által a metafizika (részleges vagy teljes) elutasítása, még akkor is, ha tartjuk Quine érveit az analitikus/szintetikus distinkció ellenében.

III. A metafizika két lehetősége

Összegezzük az eddig elmondottakat! Carnap bevezeti a nyelvi keret fogalmát, mely segítségével a ‘Vannak-e *F*-ek?’ kérdés három értelmét tudja elkülöníteni, amelyek közül kettőt tekint legitimnek (internális és pragmatikus-externális), egyet pedig kognitív tartalom nélkülinek (faktuális-externális). E három kérdés alapján azt állítja, hogy a metafizika által feltett ontológiai kérdések valójában faktuális-externális kérdések, következésképp a metafizika állításai egytől-egyig pszeudo-állítások.

Ezzel szemben Quine amellet érvel, hogy az analitikus és szintetikus állítások között húzódó éles határvonal megszüntetésével feloldhatók Carnap nyelvi keretei, és így nem csupán a pragmatikus-externális kérdésekre adott válaszok lesznek pragmatikai döntés jellegűek, hanem a korábban internálisnak tekintettek is. Ennek következtében minden állításunk és elméletünk ki van téve a folyamatos felülvizsgálatnak és újraértékelésnek, s ez alól a tudomány sem kivétel. Ennek fényében, ahogy korábban utaltam rá, s amit Price is hangsúlyoz, úgy tűnhet a metafizikus számára, hogy a metafizika egyenértékűvé vált a tudományokkal, vagyis Quine valóban egy életmentő transzfúziót biztosított a metafizika számára Carnap erőteljes támadásával szemben. Ám Price szerint az, hogy a tudományok és a metafizika egyenértékű váltak nem azt jelenti, hogy amennyire rossz a tudományoknak, annyira jó a metafizikának.

„Quine megjegyzéseinek ereje nem abban áll, hogy a metafizika olyan, mint a hagyományosan elgondolt tudomány (azaz nem-pragmatikus), hanem az, hogy a tudomány (legalábbis potenciálisan, és legalábbis extrém helyzetekben) olyan, mint a metafizika pragmatikailag elgondolva.”¹⁴ Azaz pragmatikus döntésen alapul, hogy valaki a metafizikát részesíti előnyben a Holdra szállás alkalmával, vagy épp a fizikát. Ez pedig rossz hír a metafizika számára, ugyanis, ha azt állítjuk, hogy elméleteink elfogadása alapvetően pragmatikai megfontolásokhoz kapcsolódik, akkor pont azt a ‘több-mint-pragmatikus’ típusú elképzelést zárjuk ki, amire a metafizikusnak szüksége van. A metafizikának pedig, ahogy

¹² PRICE, Huw: *Metaphysics after Carnap*, i.m., 331. o. Fordítás tőlem.

¹³ Természetesen még így sem fedtük le az összes elérhető opciót az egzisztenciális kvantor működésének logikai teréből. Erről lásd bővebben a CHALMERS, D. – és mások: *Metametaphysics* (Clarendon Press, Oxford, 2009.) kötet tanulmányait.

¹⁴ PRICE, Huw: *Metaphysics after Carnap*, i.m., 327. o. Fordítás tőlem.

említettem, ténylegesen ilyen céljai vannak: a világ, a valóság tőlünk független, legáltalánosabb struktúrájának feltárása. Ha nem lehet a metafizikának egy ilyen kitüntetett és sajátos feladatot biztosítani, akkor Quine más premisszákból kiindulva, de hasonló konklúzióra jutott a metafizikát illetően, mint Carnap.

Felmerül a kérdés, amiről maga Price nem beszél, hogy mit tehetünk akkor, ha elfogadjuk a metafizika leértékelt szerepét? Két lehetséges opciót emelnék itt ki:

(A) metafizika teljes eliminálása;

(B) metafizika és ontológia elválasztása és ontológia eliminálása.

Ha Carnap-ot és Price-t kívánjuk követni, akkor úgy tűnik, hogy az (A) opciót kell választanunk. Legyen bármily vonzó is valaki számára ez a lépés, a metafizika teljes eliminálására vonatkozó érvek korántsem konkluzívak. A legújabb *metametafizikai* diskurzusban (melyhez maga Price is csatlakozik), a lehetőség továbbra is fennáll a metafizikus vagy az ontológus számára, hogy komoly érvekkel szolgáljon területének legitimitása kapcsán; vagyis anélkül, hogy elköteleződéseket vállalmánk magunkra a létezőket illetően, azokat a kérdéseket kellene megvilágítani, amik a metafizika és ontológia létjogosultságát és természetét illetik.

A (B) opció, habár megment valamit a metafizikából, feltehetően sokak számára nem lenne kielégítő. Ám rendelkezésünkre állnak egy ilyen elképzelés alapjai. Ha mellőzzük a robosztus ontológia elköteleződéseket, a faktuális-externális kérdéseket, illetve a kategóriahibákat, akkor elmozdulhatunk egy olyan irányba, ami a metafizikára, mint egy “ha-akkor” játékra tekint, amelynek megvannak a kulcsfogalmai, a lépéseket meghatározó szabályai, és mi csak csapatot választunk. Jóllehet ez rendkívül csekély, és feltehetően már a metafizika nevet sem érdemli meg, nagyon úgy tűnik, hogy a továbbiakban bárhogy is járjunk el a metafizikával kapcsolatban, az jelenleg legalább annyira rossz helyzetben van, mint ahogy Carnap és Quine hagyta.

Bibliográfia

CARNAP, Rudolf: *Empirizmus, szemantika és ontológia*, in. COPI, Irving M. – GOULD, James A.: *Kortárs-tanulmányok a logikaelmélet kérdéseiről*. Gondolat, Budapest, 1985. 297-324. o.

CHALMERS, D. - MANLEY, D. - WASSERMAN, R.: *Metametaphysics, New Essays on the Foundations of Ontology*, Clarendon Press, Oxford, 2009.

EKLUND, Matti (2009). *Carnap and Ontological Pluralism*, in: CHALMERS, D. - MANLEY, D. - WASSERMAN, R.: *Metametaphysics, New Essays on the Foundations of Ontology*, Clarendon Press, Oxford, 2009. 131-156.

HUORANSZKI, Ferenc: *Modern metafizika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2001.,

PRICE, Huw: *Metaphysics after Carnap: The Ghost who walks?*, in. CHALMERS, D. - MANLEY, D. - WASSERMAN, R.: *Metametaphysics, New Essays on the Foundations of Ontology*, Clarendon Press, Oxford, 2009. 320-347. o.

QUINE, Willard v. O.. *Arról, hogy mi van*, ford. Eszes Boldizsár. in: QUINE, Willard v. O.: *A tapasztalattól a tudományig*. Osiris Kiadó, 2002. 115-135. o.

QUINE, Willard v. O. *Az empirizmus két dogmája*, ford. Szabó István. in: FORRAI G. – SZEGEDI P.: *Tudományfilozófia: Szöveggyűjtemény*, Áron Kiadó, Budapest, 1999. 131-151. o.

RUSSELL, Bertrand: *A denotálásról*, ford. Simonyi András, Világosság, 2005/12, 5-16. o.

RYLE, Gilbert: *A szellem fogalma*, ford. Altrichter Ferenc, Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

TŐZSÉR, János: *Metafizika*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2009.